

Fogalmunk sincs, ki és hogyan él a szomszédunkban

Gellér-Varga Zsuzsanna

2017. 11. 28. 16:24

Teltházás vetítéseken mutatkozott be két magyar dokumentumfilm Amszterdamban, az egyik legrangosabb nemzetközi dokumentumfilm-fesztiválon: az egyiket egy olyan országban forgatták, amelybe földi halandó csak nehezen juthat be, a másik pedig a modernkori rabszolgáság egyik magyarországi esetéről szól.

A múlt vasárnap véget érő Amszterdami Nemzetközi Dokumentumfilm-fesztiválon (IDFA) az egész estés filmek kategóriájában Tuza-Ritter Bernadett *A Woman Captured* c. filmjét, az elsőfilmesek kategóriájában pedig Zurbó Dorottya és Arun Bhattarai *A monostor gyermekei* (The Next Guardian) c. filmjét láthatta a fesztiválközönség. Az IDFA-t szokás a dokumentumfilmek Cannes-jának is nevezni, a világ egyik legrangosabb, kifejezetten dokumentumfilmekkel foglalkozó fesztiválja idén ünnepelte 30. születésnapját. A két új magyar dokumentumfilm világpremiert követő vetítései is telt házzal mentek.

Szerzetes vagy gamer?

A monostor gyermekei egy elzárt bhutáni faluban élő család története, ahol az apa a család által évszázadok óta őrzött buddhista monostor és az ősi kultúra továbbvivője, fenntartója, míg tinédzser gyerekei, Tashi és Gyembo inkább a focinak és a számítógépes játékoknak élnek. Tashi – aki apja szerint leánytestbe született fiú – fociakadémiára jár és minden vágya, hogy

bekerüljön a nemzeti focicsapatba. Fiútestvérét, Gyembót apjuk mindenáron a szerzetesi tanulmányokra akarja rávenni, hogy ő őrizhesse a családi monostort, ápolja tovább a hagyományokat. A film a modernitás és a tradíció küzdelmét a fiatal generáció útkeresésén keresztül mutatja be, miközben érzékenyen reflektál a nyugati társadalmakban sok helyen tabunak számító nemiség témájára.

A rendezők – akik egyben operatőrei és hangmérnökei is a filmnek – nehéz forgatási körülmények között dolgoztak három évig, több szakaszban. “Bhután egy zárt ország, ahova nagyon nehéz bejutni. A turista vízum napi 250 dollárba kerül és maximum 10 napot lehet eltölteni az országban, úgyhogy ezzel sajnos nem számolhattunk. Arun, a rendezőtársam évente egyszer meg tudott hívni egy hónapra. Mindig erre az időszakra időzítettük a legfontosabb forgatásokat, az év többi részében pedig Arun forgatott és tartotta a kapcsolatot a szereplőinkkel” – mondta Zurbó Dorottya. “Nagyon érdekes volt megfigyelnem, hogy az érzelemkifejezés teljesen más regisztereken működik Bhutánban, mint itthon. A szülő-gyerek kommunikáció is nagyon szabályozott, és áthatják a hierarchikus viszonyok évezredek beidegződései. Többek között erről is a szól a filmünk, az apa akarata elleni lázadás mikroformáiról vagy lehetetlenségéről.”

A film története az évek során a szereplők helyzetének változásával együtt alakult, változott. Több nemzetközi fejlesztő workshopon és pitch fórumon is résztvett a projekt, ahol sok és értékes szakmai segítséget kaptak a rendezők. Legfőbb támogatójuk az IDFA Bertha Fund volt, amely fejlődő országokból érkező rendezőket és az ő történeteiket támogatja, olyan országokat, ahol nincs fejlett filmipar vagy filmtámogatási rendszer.

Ki lehet-e törni az elnyomásból?

Az IDFA másik magyar filmje, az *A Woman Captured* egy olyan szeletét mutatja be világunknak, melynek sokan a létezéséről sem tudnak, pedig nem kell érte a távoli Himalájáig menni. A film egy csicskasorban élő nő sorsát követi nyomon, aki kilátástalan helyzete ellenére elhatározza, hogy tíz év után megpróbál kitörni a fizikai és lelki elnyomásból, hogy visszanyerje szabadságát és lányával új életet kezdjen. A modernkori rabszolgaság – a rendező kutatása szerint – Magyarországon huszonnégyezer embert érint, egész Európában pedig több mint egymillióra rúg a szolgasorban élő emberek száma. „Fogalmunk sincs, hogy ki és hogyan él a szomszédunkban” – mondta a rendező az egyik vetítést követő közönségtalálkozón. A film a kilátástalan helyzetet és a főszereplő sorsának alakulását mutatja be olyan közelségből, amely lehetőséget ad a nézőnek az azonosulásra, az átélésre.

A rendező elmondta, hogy a film ötlete egy iskolai vizsgafeladatból született, öt perces filmet kellett készíteniük egy ember egy napjáról. A rendező ismerte a családot, ahol a főszereplő szolgaként élt, és engedélyt kért, hogy forgathasson náluk. Mivel nem akarta felismerhetővé tenni a családot, csak a szereplője arcára akart fókuszálni, így a háziasszony beleegyezett a forgatásba, de később, amikor Tuza-Ritter Bernadett folytatni akarta a filmet, pénzt kért tőle az engedélyért. Ő a kért összeget kifizette és ezt a tényt, illetve minden ezzel kapcsolatos információt a filmben is megosztja a nézőkkel.

Tuza-Ritter Bernadett teljesen egyedül forgatta le a filmet, a képet és a hangot is saját maga rögzítette, a helyzet érzékenysége miatt szó sem lehetett nagyobb stáb bevonásáról. A főszereplőjével kialakított kapcsolat kizárólag a bizalmon alapult, másfél évig forgatott vele a házban. A filmes elmesélte, hogy amikor egy alkalommal a szereplője úgy fogadta őt: „De jó hogy megjöttél, olyan régen vártam rád!”, akkor számára bebizonyosodott, hogy dolgoz van

ezzel a történettel. „A filmzés eszköz is volt számomra, hogy a főszereplő közelében maradhassak és támogathassam, akárhogy is dönt. Én semmiképp sem hozhattam meg helyette a döntést, de segíteni akartam neki, ha ő meghozza azt” – magyarázta a rendező.

Ezek a filmek sok örömet szereznek még nekünk

Mindkét film rendezőjének ez az első egész estés dokumentumfilmje: Tuza-Ritter Bernadett tavaly végzett a Színház- és Filmművészeti Egyetem (SZFE) dokumentumfilmes mesterképzésén, míg a magyar-bhutáni-holland koprodukcióban készült film két rendezője, Zurbó Dorottya és Arun Bhattarai pedig az SZFE által alapított nemzetközi dokumentumfilmes mesterprogram, a DocNomads első évfolyamának diákjaiként végeztek három éve. Külön érdekesség, hogy mindhármuk tanárai – mások mellett – Almási Tamás és Kékesi Attila voltak. Almási az idei IDFA-n a rövidfilmes szekció zsűritagjaként vett részt, így átfogó képet kapott az idei fesztiváltermésről.

„Dóri és Arun filmje végtelen érzékenységgel, észrevehetetlen jelenléttel pillant be tinédzserek életébe, mindennapjaiba. Érzékeny, tabutémákat kezel költői finomsággal, mégis drámaian. Bebi filmjét születése óta ismerem, hiszen egy iskolai feladatból nőtt ki, mégis a bemutatón nagyon erősen hatott rám. A főszereplő arca, alakja maradandó, sorsa érdekes, izgalmas – egy klasszikus drámai történet. Témája nagyon aktuális, de mégsem ismert” – mondta Almási Tamás a bemutatót követően.

„A nemzetközi siker titka a néző 'aha-élménye', az érzés, hogy akár ő is ott lehetne, ahol a történet megszületik, valamint a rendezők iszonyatos iramban fejlődő szakmai tudása és az egyre magasabb szintű technikai lehetőségek” – tette hozzá a filmrendező-tanár. A díjak kihirdetése után Almási a magyar filmekről több érintett zsűritaggal is beszélt, ők azt mondták, hogy mindkét film okos, intelligens, érzékeny, kiemelkedtek a mezőnyből, nagyon szerették őket. „Óriási boldogság ez nekem, nagyon büszke vagyok rájuk, mint az összes többi tanítványomra is” – mondta Almási Tamás. „A díjak sok véletlen összetevőn múlnak, de ebbe a versenybe bekerülni is hatalmas dolog, és ezek a filmek még sok örömet fognak nekünk okozni.”

A Woman Captured: Kiss Viki Réka producer, Ugrai Julianna producer, Tuza-Ritter Bernadett rendező.

További érdekesség, hogy nemcsak a tanáraik közösek a három rendezőnek és a két filmnek, hanem a producerük és a gyártó cégük is. Az IDFA 30 éves történetében még nem fordult elő, hogy egy évben két magyar versenyfilmnek azonos legyen a producere. Ráadásul Ugrin Julianna (Éclipse Film) a legutóbbi magyar egészestés IDFA versenyfilmnek (*Szerelempatak*) is producere volt.

A két film gyártása során felmerült nehézségekről szólva a producer azt mondta: “A legnagyobb nehézséget az okozta, hogy közben szültem két gyereket. De komolyra fordítva a szót, elsőfilmes rendezők filmjeit finanszírozni kihívás. Ahhoz, hogy a pályázatok sikeresek legyenek a rendezőkbe vetett hitemet is meg kellett fogalmazni. Bernadett emberfeletti munkát végzett több szempontból is, mind a forgatások, mind a vágás során. Azzal, hogy a filmet az IDFA a fő versenyprogramjába válogatta, két hónappal hamarabb kellett elkészülnünk, mint eredetileg terveztük. Sokat gondolkodtunk arról, hogy mit lehet és mit nem lehet megtenni, hogy etikailag ne lehessen kikezdeni a filmet. A rendező jelenléte a kamerával erőt adott a főszereplőnek. Legfőképp azzal segítettük, hogy igyekeztünk biztonságot teremteni a projekt köré. A helyzet veszélyessége és érzékenysége miatt támaszt kellett nyújtani. Dóriéknál az volt a legnagyobb nehézség, hogy a történet két lánnyal és a fociakadémiával indult, de az egyik lányt menet közben a szülei kivették az akadémiáról és a filmből is. Ekkor nagyon észnél kellett lenni, hogy ne hagyják abba az egészet, hanem találjuk meg, hogy mi is a történet. Ennél a filmnél a sok utazás is nehézséget okozott”.

A monostor gyermekei stábja: felül Zurbó Dorottya (rendező), Ugrin Julianna (producer), Zurbó Zsófia (line-producer). Alul Szalai Károly (vágó), Arun Bhattarai (rendező).

A sikeres IDFA bemutatkozás után mindkét filmet meghívták már más fontos, rangos nemzetközi fesztiválok is, de ezek a meghívások egyelőre nem publikusak. A két filmmel nemsokára a hazai közönség is találkozhat. Az *A Woman Captured* a nemzetközi megmérettetések után lesz látható itthon, *A monostor gyermekei* pedig a BIDEF (Budapesti Nemzetközi Dokumentumfilm-fesztivál) nyitófilmje lesz januárban.

Az IDFA egészestés filmek kategóriájában Sós Ágnes *Szerelempatakja* óta (2013) nem volt magyar film versenyben. 2014-ben Hörcher Gábor *Drifter* c. filmje elhozta a First Appearance (elsőfilmek bemutatkozása) kategória fődíját, míg 2013-ben Hajdú Eszter *Ítélet Magyarországon* c. filmje szintén ebben a kategóriában a három legjobb alkotás közé jutott, és ugyanebben az évben a *Besence Open* (r.: Kovács Kristóf) is az elsőfilmek kategóriájában versenyzett. A fesztivál Best of Fests szekciójában vett részt 2014-ben a *Káin gyermekei* – Gerő Marcell és László Sára filmje, ide más nagy nemzetközi fesztiválon bemutatott, de érdeklődésre az IDFA-n is számot tartó filmeket válogatnak be.

A vasárnap véget érő fesztivál fődíját az egész estés filmek kategóriájában a szerb Mila Turajlic *The Other Side of Everything* (Mindennek a másik oldala) c. filmje nyerte. A filmben egy leválasztott belgrádi lakás egy család életén keresztül mesél a volt Jugoszlávia és Szerbia múltbeli és jelenkori történetéről. A dokumentumfilm a rendező édesanyjának – aki ismert egyetemi professzor és ellenzéki szereplő – portréja, mély bölcsességgel és érzékenységgel szövi össze a személyest az általánossal. A filmet augusztusban tűzi műsorra a magyarországi HBO.

###